

16. Facts about agriculture in Ukraine, available at: <http://businessviews.com.ua/ru/studies/id/11-grandioz> (access August 18, 2016)
17. Ukraine entered the top three of world exports of grain, available at: <http://korrespondent.net/business/financial/3398185-u> (access May 30, 2016)
18. The Analytical Report to the President of Ukraine's Annual Address to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Internal and External Situation of Ukraine in 2015", NISD, Kyiv, Ukraine.

УДК 631:338.439.5

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Халатур С.М., к.е.н., доцент, Магала І.С.

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
Україна, 49600, м. Дніпро, вул. С. Єфремова, 25*

halatyr@i.ua

У статті описуються теоретичні основи аналізу фінансового стану. Досліджуються шляхи поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Зараз в умовах ринкової економіки сільському господарству не просто підтримувати стійкий фінансовий стан та високу продуктивність діяльності, але для продовження зростання, займаючи нові ніші на ринку, впроваджуючи нові технології й залишатися надійним партнером, необхідно мати стабільне фінансове становище, а також незалежність від кредиторів. Сільське господарство має обмежені для забезпечення покриття зазначених ризиків ресурси, що робить банки менш схильними фінансувати такі операції та інвестиції. Банки мають ряд інструментів у своєму розпорядженні, щоб подолати відсутність застави, такі як лізинг, схеми гарантування кредитів і фінансування контрактів. Однак, крім лізингу, який значно зріс в останні роки, їх застосування залишається обмеженим. Визначення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства є одним з найбільш важливих завдань, особливо в умовах кризи, як відсутність фінансової стабільності може не тільки привести до відсутності у сільськогосподарських підприємств коштів для нормального функціонування і розвитку, і в кінцевому підсумку призводить до банкрутства і, як наслідок, скорочення виробництва і втрату робочих місць. Один із підходів до підвищення рентабельності передбачає оцінку деяких ключових факторів рентабельності сільського господарства. Маючи це на увазі, корисно оцінювати сільськогосподарську діяльність з точки зору масштабу, зайнятості, ефективності та кредитного плеча. У статті ці елементи розглянуті більш детально.

Ключові слова: сільське господарство, фінансове забезпечення, фінансовий стан, кредитування, рентабельність.

АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

Халатур С. Н., к.э.н., доцент, Магала И. С.

*Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет
Украина, 49600, м. Днепр, ул. С. Ефремова, 25*

В статье описываются теоретические основы анализа финансового состояния. Исследуются пути улучшения финансового состояния сельскохозяйственных предприятий. В настоящее время в условиях рыночной экономики сельскому хозяйству не просто поддерживать устойчивое финансовое состояние и высокую продуктивность деятельности, но для продолжения роста, занимая все новые ниши на рынке, внедряя новые технологии и оставаясь надежным партнером, необходимо иметь стабильное финансовое положение, а также независимость от кредиторов. Сельское хозяйство имеет ограниченные для обеспечения покрытия указанных рисков ресурсы, что делает банки менее склонными финансировать такие операции и инвестиции. Банки имеют ряд инструментов в своем распоряжении, чтобы преодолеть отсутствие залога, такие как лизинг, схемы гарантирования кредитов и финансирования контрактов. Однако, кроме лизинга, который значительно вырос в последние годы, их применение остается ограниченным. Определение финансовой устойчивости сельскохозяйственного предприятия является одним из наиболее важных задач, особенно в условиях кризиса, так как отсутствие финансовой стабильности может не только привести к отсутствию у сельскохозяйственных предприятий денежных средств для нормального функционирования и развития, что в конечном итоге

приводит к банкротству и, как следствие, сокращению производства и потере рабочих мест. Один из подходов к повышению рентабельности предполагает оценку ряда ключевых факторов рентабельности сельского хозяйства. Имея это в виду, полезно оценивать сельскохозяйственную деятельность с точки зрения масштаба, занятости, эффективности и кредитного плеча. В статье эти элементы рассмотрены более подробно.

Ключевые слова: сельское хозяйство, финансовое обеспечение, финансовое состояние, кредитование, рентабельность.

THE FINANCIAL CONDITION ANALYSIS OF AGRICULTURE OF UKRAINE

Khalatur S., Ph. D. in Economics, associate professor, Mahala I.

*Dnipropetrovs'k State Agrarian and Economic University
Ukraine, 49600, Dnipro, Sergey Efremov str., 25*

This article describes the theoretical basis of financial analysis. The ways to improve the financial status of agricultural enterprises are researched. Currently in a market economy, agriculture is not only maintained a strong financial condition and high productivity activities, but to continue growth, occupying new market niches, introducing new technologies and to be a reliable partner, you need to have a stable financial situation, and independence from creditors. Agriculture is limited to provide coverage of such risks resources, making banks less likely to fund such operations and investments. Banks have several tools at their disposal to overcome the lack of collateral, such as leasing, credit guarantee scheme and the funding contracts. However, in addition to leasing, which has grown considerably in recent years, their use remains limited. Definition of financial stability of agricultural enterprises is one of the most important tasks, especially in crisis conditions, as the lack of financial stability may not only lead to lack of agricultural enterprises of funds for the normal functioning and development, and eventually leads to bankruptcy and, as consequence, reduction of production and loss of jobs. One approach to improving profitability involves assessing a number of key factors in the agriculture profitability. With this in mind, it is useful to assess agricultural activities in terms of scale, employment, efficiency and leverage. The article is discussed these elements in more detail.

Key words: agriculture, financial provision, financial condition, lending, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство є важливим сектором економіки України, що становить значну частину ВВП країни. Попит на сільськогосподарську продукцію, як очікується, зросте на ключових експортних ринках. Український аграрний сектор має значний потенціал для подальшого зростання. Однак, щоб розкрити цей потенціал, аграрний сектор буде потребувати для підвищення продуктивності праці і якості продукції, а також розробити інфраструктуру, від якої залежить поліпшення доступу до фінансування. Фінансовий стан – це здатність суб'єктів господарювання фінансувати свою діяльність. Фінансовий стан характеризується наявністю фінансових ресурсів, необхідних для нормального функціонування підприємств, фінансовими контактами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможність і фінансову стійкість. Незважаючи на зростання кредитування аграрного сектору з банків і мікрофінансових організацій, вартість кредитів залишається високою, особливо для невеликих сільськогосподарських підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі питання, присвячені оцінці фінансового стану сільського господарства, стали об'єктом уваги у наукових працях видатних вчених. Серед них І. Витанович, О. Гудзь, М. Дем'яненко, О. Кириченко, Л. Васильєва, В. Месель-Веселяк, С. Дем'яненко, П. Гайдуцький, Р. Слав'юк, О. Барилевич, І. Школьник, С. Леонов, І. Боярко та інші [1-3]. Пошук способів зниження ризику фінансування сільського господарства шляхом вирішення як специфічних (або індивідуальних) ризиків, так і важливих системних ризиків.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є здійснення оцінки теоретичних основ фінансового забезпечення та фінансового аналізу сільського господарства та розробка шляхів його покращення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Банки в Україні неохоче надають кредит для сільськогосподарських підприємств за рахунок кількості ризиків, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю: сезонність, залежність

від зовнішніх факторів, такі як погодні умови, і чутливість до міжнародних факторів. Сільське господарство має обмежені для забезпечення покриття зазначених ризиків ресурси, що робить банки менш схильними фінансувати такі операції та інвестиції. Банки мають ряд інструментів у своєму розпорядженні, щоб подолати відсутність застави, такі як лізинг, схеми гарантування кредитів і фінансування контрактів. Однак, крім лізингу, який значно зріс в останні роки, їх застосування залишається обмеженим.

При фінансуванні сільського господарства необхідно зосередити увагу на таких чотирьох областях:

1) сегмент дрібних фермерів і виявлення їхніх фінансових потреб. Дрібні фермери неоднорідні і мають різні потреби. Важливо визначити різні дрібні субсегменти, оцінити їх потреби і труднощі перед розробкою рішень і продуктів. Крім того, дрібним фермерам потрібен кредит не тільки для сільськогосподарської діяльності, але вони також потребують кредит для інших побутових потреб/діяльності, економія коштів, платіжних систем і страхових внесків;

2) знайти способи зниження ризику фінансування сільського господарства шляхом вирішення як специфічних (або індивідуальних) ризиків, а також важливих системних ризиків. Окремі ризики часто пов'язані з оцінкою кредитного ризику, а також допоміжних систем та інформації. Інформація може допомогти фінансовим установам в оцінці кредитного ризику з просування кредитних послуг та зв'язків з ланцюжка цінностей сільськогосподарського підприємства і т. д. Знайти хорошу заставу, наприклад, заставне рухоме майно, а не лише покладатися на земельну власність, що також може допомогти, на системні ризики, сільськогосподарське страхування, програми катастрофічного ризику, хеджування цін через товарні біржі, що також можуть надати деякі рішення;

3) виявлення відповідних інститутів та каналів доставки, що дозволить знизити витрати на обслуговування сільськогосподарських підприємств. Різні установи можуть забезпечити фінансування сільського господарства, залежно від типів клієнтів, яких вони обслуговують. Міжбанківські фінансові організації та кооперативи можуть служити в суб-сегментах дрібних фермерських господарств за рахунок їх присутності. Комерційні банки також можуть надати рішення у виробничо-збутових ланцюгах і краще організованих групах дрібних власників. Нові технології і досягнення в галузі мобільних банківських рішень, а також посилення інтеграції сільгоспвиробників у більш організовані виробничо-збутові ланцюги з просування рішень та каналів доставки, зниження витрат на обслуговування населення в сільській місцевості;

4) вирішення питань у створенні сприятливих умов і конкретної державної політики, які обмежують приплив фінансових послуг для дрібних власників. Державна політика може обмежити видачу кредитів, але також може покращити її в приватному секторі.

Отже, майбутні потреби фінансового забезпечення та фінансового аналізу в сільському господарстві включають:

- довгострокове фінансування сільського господарства необхідне для довгострокових інвестицій, таких як кращі умови зберігання, харчові/переробні потужності та обладнання/механізація. Більшість нинішніх коштів довгострокового фінансування витрачається на торгівлю і оборотний капітал;

- фінансування сільського господарства, пов'язане з інфраструктурою, такою, як сільські дороги, вантажні термінали і т. д. необхідною в більшості сільських регіонів. Тепер транспортні витрати найчастіше занадто високі, і стають практично неможливими із-за поганого постачання і високих витрат;

- зміна клімату представляє найбільшу небезпеку для сільського господарства та продовольчої безпеки. Потрібно інвестувати у сільське господарство (наприклад, полив, посухостійкі технології, контроль повеней тощо), щоб мати можливість адаптуватися до зміни клімату. Також необхідно використовувати страхування та інших механізми для пом'якшення наслідків кліматичних явищ, що є причиною збитків сільськогосподарського

виробництва і активів. Інвестиції в адаптацію до зміни клімату і розвиток страхових та інших ринків капіталу, щоб компенсувати збитки недорозвинених ринків, які потребують подальшого розвитку;

- акцент на молодь і жінок. Необхідно зробити сільське господарство більш привабливим для молоді та розширення прав і можливостей жінок, щоб вони могли внести більший внесок. Середній вік фермерів у всьому світі зростає, так як сільське господарство не є привабливим для молодих людей. Жінки в сільському господарстві не мають такого ж доступу до технологій, фінансів і розширення, як це роблять чоловіки, що призводить до зниження врожайності і доходів;

- досягнення в області технологій також може привести до зниження вартості фінансових послуг для сільськогосподарських підприємств. Рішення з використанням інформаційних і комунікаційних технологій можуть стати одними з найважливіших в зниженні витрат на часті дрібні операції по покращенню ведення сільського господарства. Використання мобільних телефонів, платформ електронних платіжних, мобільних агентів і т. д. сприяє збільшенню числа подібних додатків.

Розглянемо рівень рентабельності сільського господарства України в таблиці 1.

Таблиця 1 – Рентабельність операційної діяльності галузі сільського господарства України, млн. грн.

Рік	Результат від операційної діяльності	Витрати операційної діяльності	Рівень рентабельності, %
2008	9315,8	71995,8	12,9
2009	12225,7	83055,3	14,7
2010	22220,1	96836,5	22,9
2011	30496,2	131458,9	23,2
2012	34455,4	158513,7	21,7
2013	19507,4	172904,8	11,3
2014	43724,8	212417	20,6
2015	127615,2	306387	41,7

Розраховано авторами за даними [2]

Неприйнятні фінансові показники, фінансові коефіцієнти можуть бути викликані багатьма проблемами. Вони можуть бути результатом тимчасових невдач через відсутність належного контролю. З іншого боку, вони можуть бути симптомами постійних проблем. У цьому випадку управлінцям сільськогосподарських підприємств необхідно внести корективи, щоб поліпшити фінансові показники, навіть якщо основною причиною є зовнішні по відношенню до сільськогосподарського підприємства. У короткостроковій перспективі, це необхідно тільки для відновлення грошового потоку. У довгостроковій перспективі виживання забезпечується тільки через ефективне використання ресурсів для отримання доходів і одержання прибутку на рівнях, які є конкурентоспроможними в галузі і достатніми для задоволення потреб конкретного сільськогосподарського підприємства.

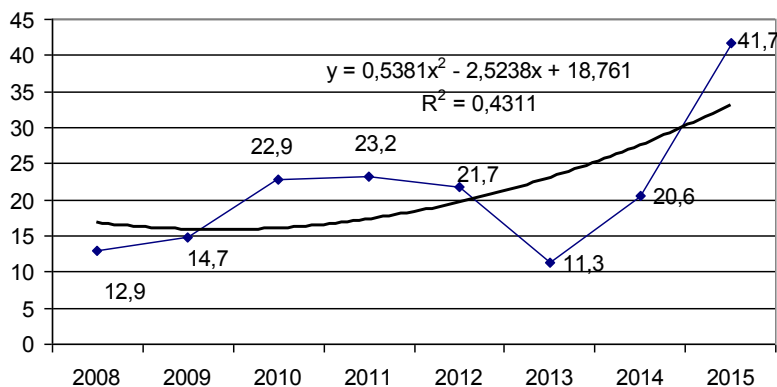

Рис. 1. Динаміка рівня рентабельності сільськогосподарської галузі України, %

Розраховано авторами за даними [2]

Один із підходів до підвищення рентабельності передбачає оцінку деяких ключових факторів рентабельності сільського господарства. Маючи це на увазі, корисно оцінювати сільськогосподарську діяльність з точки зору масштабу, зайнятості, ефективності та кредитного плеча. Розглянемо ці елементи більш детально.

Масштаб означає розмір сільськогосподарського бізнесу. Сільськогосподарський бізнес може бути або занадто великим або занадто маленьким. На великих підприємствах, складні операції, управлінський контроль можуть бути надто розпорошені, що може призвести до неефективності. І навпаки, малі сільськогосподарські підприємства можуть бути неефективними, оскільки фіксовані інвестиційні витрати розподіляються на занадто мало одиниць продукції. Проблема масштабу також може виникнути, якщо пропозиція робочої сили занадто велика по відношенню до продуктивної ємності сільськогосподарського бізнесу, тому він не може генерувати достатній дохід для підтримки людей.

Таблиця 2. – Рівень рентабельності виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах, %

Рік	Продукція сільського господарства	У тому числі						
		з неї			продукція тваринництва	з неї		
		продукція рослинництва	зерно	насіяння соняшника		м'ясо великої рогатої худоби	м'ясо свиней	м'ясо птиці
1990	42,6	98,3	275,1	236,5	22,2	20,6	20,7	17
1991	56,2	114,6	166,2	307,6	33,9	43,9	36	2,6
1992	118,9	206,5	346	541,6	76,1	131,2	95,4	32
1993	116,2	214,6	361,1	505,6	56,7	88	67	13,4
1994	57,8	123,2	214,1	224,1	15,7	29,8	31	-2,3
1995	13,6	55,5	85,6	170,9	-16,5	-19,8	-16,7	-18,4
1996	-11,7	29,7	64,6	53	-39,7	-43,1	-42,1	-32,8
1997	-24,1	14,5	37,5	19,4	-54,3	-61,5	-57,4	-44,9
1998	-29,5	-3,3	1,9	22	-49,9	-59,3	-47,4	-43,4
1999	-22,1	8	12	54,5	-46,6	-57,9	-51	-45,5
2000	-1	30,8	64,8	52,2	-33,8	-42,3	-44,3	-33,2
2001	18,3	35,8	43,3	68,7	-6,6	-21,4	-7,2	-1,7
2002	4,9	22,3	19,3	77,9	-19,8	-40,5	-16,9	-1,1
2003	12,6	41,7	45,8	64,3	-18,8	-44,3	-33	11,0
2004	8,1	20,3	20,1	45,2	-11,3	-33,8	-14,4	3,8
2005	6,8	7,9	3,1	24,3	5	-25	14,9	24,9
2006	2,8	11,3	7,4	20,7	-11	-38,4	-9,2	12,1
2007	15,6	32,7	28,7	75,9	-13,4	-41	-27,6	-19
2008	13,4	19,6	16,4	18,4	0,1	-24,1	0,3	-11,3
2009	13,8	16,9	7,3	41,4	5,5	-32,9	12,1	-22,5
2010	21,1	26,7	13,9	64,7	7,8	-35,9	-7,8	-4,4
2011	27	32,3	26,1	57	13	-24,8	-3,7	-16,8
2012	20,5	22,3	15,2	45,8	14,3	-29,5	2	-7,2
2013	11,2	11,1	1,5	28,5	11,3	-43,3	0,2	-10
2014	25,8	29,2	25,8	36,5	13,4	-35,9	5,6	-15,4
2015	22,1	23,3	43,1	80,5	10,2	-17,9	12,7	-6,1

Розраховано авторами за даними [2]

Одним із найбільш важливих завдань, яке повинні виконати бізнес-менеджери, щоб визначити оптимальний масштаб для свого бізнесу, – це, як правило, передбачення, щоб

прийняти економію за рахунок розміру та звести до мінімуму питомі витрати, а не переоцінювати свої можливості управління.

Загальний рівень рентабельності суб'єктів господарювання за аналізований період знижувався в середньому на 7,3% щорічно і на кінець 2015 р. становив 22,1%. Найбільш рентабельним є рослинництво, м'ясо великої рогатої худоби та м'ясо птиці з точки зору генерування прибутку є збитковим. Найгірша ситуація спостерігається у сфері виробництва м'яса великої рогатої худоби, починаючи з 1995 року і по 2015 рік показує чітку динаміку підвищення рівня збитковості. В умовах зниження рентабельності, а також недостатньо високого рівня прибутковості підприємств галузі сільського господарства України для забезпечення позитивного ефекту фінансового важеля, залучення підприємствами країни позикових джерел є неефективним та призводить до мультиплікативної втрати прибутковості власного капіталу в наступних періодах.

Далі розглянемо зайнятість у сільському господарстві. Повна зайнятість в більшості випадків необхідна для забезпечення прийняттого рівня життя. Якщо праця в надлишку, витрати на заробітну плату можуть негативно вплинути на прибутковість та ліквідність сільськогосподарської діяльності. Якщо масштаб сільськогосподарського підприємства є недостатнім, і сільськогосподарський бізнес надто малий порівняно з пропозицією робочої сили, управлінці можуть розглянути ряд варіантів. Вони можуть зменшити пропозиції праці за несільськогосподарської зайнятості, або можуть збільшити ефективність використання робочої сили через розширення діяльності при покупці або оренді додаткових активів, перехід до більш трудомісткої діяльності підприємств, підвищення продуктивності праці за рахунок більш інтенсивного управління.

Ефективність сільськогосподарського виробництва відноситься до взаємозв'язку між витратами і доходами. Також значною мірою вона визначається управлінськими і технічними навичками управлінців. Хоча немає ідеальних індикаторів ефективності, існує ряд заходів щодо підвищення ефективності, з яких можна вибрати. Оскільки сільськогосподарська діяльність – велика, складна, взаємопов'язана система, аналітик повинен розглянути кілька її аспектів, щоб провести всеосяжну оцінку ефективності бізнесу.

Ефективність може бути виміряна у фізичних, економічних і фінансових показниках. Фізичні умови включають такі заходи, як урожайність, продуктивність тварин і т. д. Економічні заходи включають змінні витрати на одиницю площі й кормів. Фінансова ефективність вимірює інтенсивність, з якою сільськогосподарське підприємство використовує свої активи для генерування валової виручки та ефективність стратегії контролю над витратами. Фінансова ефективність перебуває під впливом виробничих навичок, а також закупівлі, ціноутворення, фінансування і маркетингових рішень. Успішні господарства повинні проводити чистий дохід в суттєвих кількостях, щоб досягти успіху в довгостроковій перспективі. Досягнення оптимальної ефективності у фізичному, економічному і фінансовому відношенні важливі, як дані при визначенні доходів з продажу.

Кредитне плече у фінансовому сенсі – це відношення між боргом і власним капіталом для фінансування сільськогосподарської діяльності. Чим більший борг, який використовується стосовно сумарних активів, з більш високою часткою позикових коштів у фінансово-господарській діяльності. Кредитне плече може працювати за або проти бізнесу, залежно від наявності або відсутності боргу, який використовується для отримання прибутку, що перевищує його вартість. Сільськогосподарські підприємства можуть мати занадто маленький борг, що обмежує його розміри, ефективність, зростання, і працездатність. Ферми можуть мати занадто багато боргів, що призводить до фінансової неефективності, прискорення фінансових втрат, і в кінцевому рахунку бізнес-провал. Борг впливає на рентабельність через процентні витрати, ліквідність через обслуговування вимог боргу, і платоспроможність на основі вартості активів, доступних для безпечних зобов'язань сільськогосподарського підприємства. Боргові проблеми можуть виникати в

короткостроковій перспективі, навіть якщо борг використано з вигодою для себе. Тимчасові невдачі можуть призвести до фінансових стресів, тому що боргове навантаження є надмірним, виходячи з поточних доходів, занадто дорогим, тому що зростають процентні ставки, погано структуровано, оскільки терміни погашення вимагають погашення протягом дуже короткого часу, або незабезпечені через зниження вартості застави.

Після того, як сільськогосподарська діяльність оцінена з точки зору масштабу, зайнятості, ефективності і кредитних ресурсів, можна вибрати і реалізувати коригувальні дії, спрямовані на підвищення продуктивності та запобігання майбутніх проблем з продуктивністю та рентабельністю.

Таблиця 3 – Можливі напрями дій щодо поліпшення показників прибутку сільського господарства України

№ п/п	Можливий напрям дій
Масштаб	
1.	Розширити діяльність, додавши підприємства або розширення існуючих підприємств. Використовувати продемонстровані результати (звіти), щоб зробити рішення про доцільність розширення.
2.	Використання основних ресурсів (машин і праці) повністю.
3.	Визначити недорогі способи розширення, такі як оренда додаткової земельної ділянки або об'єкти, призначені для годівлі худоби.
4.	Розглянути, чи здібності управління і емоційна стабільність є достатніми, щоб впоратися з додатковим стресом експансії.
5.	Зростання зайнятості поза сільським господарством, але і оцінити її вплив на ефективність.
6.	Розглянути можливість злиття з іншою господарюючою одиницею.
Зайнятість	
7.	Розширити операції по збільшенню використання праці.
8.	Збільшити інтенсивність операцій для підвищення продуктивності праці.
Ефективність	
9.	Скоротити експлуатаційні витрати.
10.	Зосередитися на продуктивності.
11.	Поліпшення корпоративного обліку та аналізу.
12.	Переорієнтувати пріоритети; виділити більше часу на управління
13.	Використання консультаційних послуг. Не робити те, що інші можуть зробити дешевше і краще.
14.	Удосконалення маркетингової і управлінської майстерності.
Кредитне плече	
15.	Встановити мінімальні стандарти фінансової ефективності нових інвестицій.
16.	Оцінити витрати та прибутки, пов'язані з кожною інвестицією.
17.	Не використовувати грошові потоки або операційні позикові кошти для фінансування капітальних закупівель.
18.	Використовувати нерозподілений прибуток для фінансування компоненту капіталу – капітальні вкладення.
19.	Підтримувати достатні фінансові резерви.
20.	Ніколи не давати більше застави, ніж це абсолютно необхідно.
21.	Уникати запозичень високої вартості, таких як овердрафти і заборгованість по кредитній карті.
22.	Оцінити, скільки можливо дозволити собі зобов'язань на основі очікуваних майбутніх доходів.
23.	Виділити і продати непродуктивні/збиткові активи; зменшити і реструктуризувати борги.
24.	Оцінити прибутковість, яка очікується від вкладання капіталу, і порівняти з процентною ставкою позикових коштів.

У таблиці 3 представлені декілька потенційних дій, які можна використовувати, щоб запобігти або виправити погане фінансове становище, що впливає із проблем, пов'язаних із масштабом сільськогосподарського підприємства, зайнятістю трудових ресурсів, ефективністю діяльності, і якою мірою використовуються фінансові важелі. Можливі численні додаткові дії. Вони наведені тільки для ілюстрації можливих управлінських рішень стосовно різних типів проблем.

ВИСНОВКИ

Зараз в умовах ринкової економіки сільському господарству не просто підтримувати стійкий фінансовий стан та високу продуктивність діяльності, але для продовження зростання, займаючи все нові ніші на ринку, впроваджуючи нові технології і залишатися надійним партнером, необхідно мати стабільне фінансове становище, а також незалежність від кредиторів. Визначення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства є одним з найбільш важливих завдань, особливо в умовах кризи, як відсутність фінансової стабільності може не тільки привести до відсутності в сільськогосподарських підприємств коштів для нормального функціонування і розвитку, і в кінцевому підсумку призводить до банкрутства і, як наслідок, скорочення виробництва і втрату робочих місць.

Потреба в інвестиціях у сільське господарство збільшується через зростання населення і зміни харчових уподобань зростаючого середнього класу, підвищення вартості продуктів (наприклад, молочні продукти, м'ясо, риба, фрукти, овочі тощо). Отже, дослідження діяльності сільського господарства дозволило зробити висновки, що головне джерело зовнішнього фінансування – банківський кредит – часто є просто недоступним не лише на реструктуризацію, а й на покриття поточних витрат. Так само, як підвищення економічної ефективності сільськогосподарських підприємств – першочергове завдання сучасної аграрної політики, у вузчому сенсі поліпшення фінансового стану – головне завдання для самих підприємств в сучасних умовах. Оскільки збитковість, тобто незадовільне фінансове становище, робить некредитоспроможними переважну більшість даних суб'єктів господарювання та знижує їхні шанси до покращання кредитного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барілович О.М. Стан та проблеми розвитку сільського господарства України / О.М. Барілович // Молодий вчений. — 2015 р. — № 8 (23), Ч. 2. — С. 36—39
2. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.com.ua>.
3. Школьник І.О. Фінансовий стан підприємств України : аналітичний статистичний огляд / І.О. Школьник, С.В. Леонов; І.М. Боярко та ін. — Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 69 с.

REFERENCES

1. Barylovych, O.M. (2015) Stan ta problemy rozvytku silskoho hospodarstva ukrainy, «Molodyi vchenyi», № 8 (23), p. 2, p. 36-39.
2. Ofitsiyni sait derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy <http://www.ukrstat.com.ua>.
3. Finansovyi stan pidpriemstv Ukrainy : analitychni statystychni ohliad / I.O. Shkolnyk, S.V. Lieonov; I.M. Boiarko ta in. Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Ukrainska akademiia bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy». – Sumy : DVNZ «UABS NBU», 2012. – 69 p.